

Ο Κωστής Παλαμάς για τον Βύρωνα..

Λένε πώς, όταν αλλάζεις τόπο, αλλάζει και η μοίρα σου. Η λαϊκή θυμοσοφία αποδίδει με τον πιο λιτό και διαυγή τρόπο εκείνες τις μικρές αποφάσεις του πεπρωμένου που μεταβάλλουν όχι μόνο την προσωπική πορεία του καθενός, αλλά και ενός ολόκληρου τόπου. Τι θα ήταν άραγε το Μεσολόγγι χωρίς το εξάχρονο παιδί που ορφανό βρέθηκε να ζει δίπλα στην ήρεμη και ήσυχη λιμνοθάλασσα; Τι θα ήταν άραγε το αλωνάκι χωρίς τον φιλέλληνα Άγγλο που παράτολμα και ταυτόχρονα συνειδητά βρέθηκε να αφήνει την τελευταία του πνοή σε μεσολογγίτικο χώμα;

Το Μεσολόγγι, αυτό το «ψαροχώρι», ήταν προορισμένο να αλιεύσει τα πιο όμορφα πνεύματα. Μέσα στην πεδινή απλότητά του, στη λιτότητα των ποικίλων χρωμάτων του και στην ησυχία, που επιτρέπει να ακούγεται ακόμη και το πιο ανεπαίσθητο θρόισμα του ανέμου και η πιο σιγανή και ταπεινή φωνή, φιλοξένησε τους πρεσβευτές του ονείρου και του υψηλού.

Κι αυτοί συνομίλησαν. Κι ας ήταν εκατό χρόνια μετά. Κι ας ήταν μέσα από τις γραμμές ενός ποιήματος που ποτέ δε διαβάστηκε από εκείνον στον οποίο ήταν αφιερωμένο. Εκατό χρόνια μετά από το 1824 που έφυγε ο Λόρδος Βύρωνας, ο Κωστής Παλαμάς γράφει ένα συμπυκνωμένο ποιητικό εγκώμιο για τον ξένο που κατέφτασε στην πόλη, προμηνύοντας πως αυτή έχει πεπρωμένο της να χωρά στην αγκαλιά της μόνο ήρωες και ποιητές, προμηνύοντας τον «μεσολογγιτισμό» που οφείλει να σταθεί καθαρός κι ανέπαφος από την ιδιοτέλεια και την μικρότητα των καιρών μας.

Μπάιρον...

« *Εκατό χρόνια πέρασαν. Δεν πέρασες.* » γράφει ο Κωστής Παλαμάς και απευθύνεται στον άγγλο «συλλειτουργό» του με εκείνο το οικείο, δεύτερο ενικό πρόσωπο της αμεσότητας και της

συγγένειας. Κι αμέσως αρχίζει μια αναφορά πραγμάτων υλικών και άυλων που επιβεβαιώνουν πως κάπου εκεί φωλιάζει η ύπαρξη του βραχύβιου ποιητή. Στη φύση, στα σύμβολα της αρχαιότητας, στον έρωτα και στη γυναίκα, στον άνθρωπο, στον νέο και στον ώριμο.

Η φύση...

« *Κλαγγή χρυσαϊτού*», «*αναπνοή κρίνων*», «*πέτρα που σ' ανάπαψε*», « *χώμα φυλαχτό*», «*ο μαΐστρος μ ένα του φιλί στη ρηχοθάλασσα*», «*της λίμνης τα νερά*», «*Δύση, Ανατολή*», «*άστρο της αυγής*», «*νυχτός αστέρι*» «*ουρανός*» «*δάφνη*» «*στη γλόη του Μάρτη*»... Αέρας, φως, χώμα, νερό. Ο ποιητής παντού ανακαλύπτει τον ποιητή, η φύση σύσσωμη δοξάζει το ελεύθερο ανθρώπινο πνεύμα και ενώνεται μαζί του. Όλα μέσα από τις απλές κινήσεις τους ή και τη σιωπηλή ακινησία τους διαγράφουν την πορεία της ζωής. Τα πουλιά που πετούν, τα λουλούδια που ανασαίνουν, η ρηχή θάλασσα που κυματίζει στον άνεμο, ο ήλιος, το νυχτερινό αστέρι, το χώμα και η πέτρα μετουσιώνουν την ψυχή του ποιητή που συνεχίζει να ζει μέσα από αυτά. Άνθρωπος και φύση, ένας άρρηκτος δεσμός. Ο Παλαμάς υμνεί τον πρωτόπλαστο και χωματίνο άνθρωπο που «επιστρέφει» εκεί που πάντοτε ανήκε στο αιώνιο και μνημειώδες. Το ποιητικό υποκείμενο, όπου κι αν στρέφει τη ματιά του, όποιο σημάδι ζωής κι αν αναγνωρίζει γύρω του, συναισθάνεται ταυτόχρονα την αύρα και την παρουσία του Άγγλου ρομαντικού ποιητή ενός αθάνατου θνητού..

Τα σύμβολα της αρχαιότητας..

Κι έπειτα αυτή η παρουσία μπλέκει σε ένα πλέγμα συμβολισμών και συνειρμών που συνδέονται με την αρχαιότητα. «*Στων Πιερίδων τους ναούς*» λατρεύεται ακόμη ο «*απόγονος*» του «*Αρχίλοχου*» και της «*Σαφρούς*», ο «*ρομαντικός Τυρταίος*» που ήρθε από την Γηραιά Αλβιώνα «*θεόσταλτος*», ένας «*σαιξπηρικός οίστρος*», ένας «*Αισχύλος Βρετανός*». Ο Κωστής Παλαμάς αποδίδει στον Βύρωνα τις τιμές ενός Θεού, υμνεί το πνεύμα του μέσα από την λιτότητα ενός

αρχαιοελληνικού βωμού. Πνεύμα καθαρό, φωτεινό, λευκό που φέγγει μέσα από τις λέξεις και τις ρίμες, μέσα από τον ποιητικό λόγο που είναι ακαταμάχητος και αφοπλιστικός. Οι λυρικοί ποιητές βρίσκουν έναν άξιο συνεχιστή κι αυτός τους ανταποδίδει το χάρισμα, υπηρετώντας τα παιδιά της γης τους, υπερασπιζόμενος την ελευθερία τους.

Ο έρωτας, η γυναίκα, η ποίηση και η Μούσα...

Τα υπερασπίζεται αυτά τα παιδιά και μέσα από τον έρωτα για την ποίηση και τη γυναίκα, μέσα από το πάθος που εκδηλώνει για τα περιπετειώδη ταξίδια, για τις φλογερές συζητήσεις, για τις ανιδιοτελείς μάχες, για την αναζωογόνα γνώση και για την μορφή του θηλυκού που εμπνέει, είτε είναι μια **«Μούσα»** είτε η **«Αθηναία νεράιδα»** είτε και τα δυο μαζί. Ο Λόρδος Βύρωνας υμνεί τη ζωή, της φωνάζει ένα ηχηρό «σ' αγαπώ» και το υπερτονίζει με κάθε του πράξη. Και ο Μεσολογγίτης εθνικός μας ποιητής δεν είναι δυνατόν να μείνει ασυγκίνητος. Το Μεσολόγγι γίνεται ένας σταθμός ετεροχρονισμένων συναντήσεων που χαράζει και την προσωπική του πορεία. Του μιλά μέσα από τον Κήπο των Ηρώων, μέσα από την απαλότητα των ρηχών νερών της λιμνοθάλασσας, του μιλά.. μέσα από έναν Φιλέλληνα που απλώς αγαπά τον άνθρωπο. Έτσι καταλήγει κι αυτός να δει τη Μούσα, αν και **«αμάθευτο παιδάκι»** στην αρχή, ο Βύρωνας του απλώνει το χέρι και τον καλεί να εισέλθει στο μυστήριο της ποίησης. Γι αυτό κι εκείνος, ο Παλαμάς, θυμώνει, όταν νιώθει πως κάποιοι κάνουν **«λοστό»** το **«κοντύλι»** κι επιδιώκουν να ριξουν το **«είδωλό»** του, γι αυτό του αφιερώνει το ποίημα **«Μπαίρον»**, για να υπενθυμίσει πως **«στα μάτια μας»** εκείνος είναι της **«νυχτός το αστέρι»** και αιτία ενός χαρωπού χαμόγελου στα πρόσωπα όλων.

Η δύση...

Αισθήματα, εικόνες και μια λιμνοθάλασσα σχεδόν απόκοσμη, ονειρική με οδηγό την **«Λάρα»**, τη ρωμαϊκή θεότητα, την προστάτιδα των σταυροδρομιών, της θάλασσας, των εστιών και της

υπαίθρου να οδηγεί τον Βύρωνα στην τελευταία του κατοικία με τον μοναχικό βαριάρι, αποθεώνουν τη φυγή του θνητού σώματος. Ακολούθως, ο Κωστής Παλαμάς εκστασιασμένος από την «βυρωνολατρεία», το πνεύμα που έμεινε πίσω, δεν αποδίδει στην τύχη την έλευση του Βύρωνα στο Μεσολόγγι. Είναι γι αυτόν **«θεία χάρη τροπαιοφόρα»** , είναι μοίρα λογισμένη από τον Θεό. Ο Βύρωνας έζησε ως Διόνυσος, μα έφυγε ως Μεσσίας. Στην εικόνα του τα πάθη όλων των ανθρώπων, οι αδυναμίες και όλες οι αντιθέσεις που παλεύουν, το πάθος και η χάρη, η απόλαυση του γήινου και η διεκδίκηση της αιωνιότητας. Κι αρκεί μια στιγμή θυσίας και προσφοράς στον άνθρωπο, για να σβήσει κάθε πληγή ή σφάλμα, μια επιλογή την ύστατη στιγμή και η μεταμόρφωση συντελείται. Η προφητεία εκπληρώνεται. Το Μεσολόγγι μένει στην ιστορία, γιατί κρατά την ελπίδα του «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν», γιατί δε λησμονεί πως, μέσα από αυτούς τους ξεχωριστούς πνευματικούς «περιηγητές» της, οι άνθρωποι συγγενεύουν.

«Εκατό χρόνια πέρασαν. Δεν πέρασες. Και ζεις με των αϊτών το πέταγμα και με των άγριων κρίνων την ευωδία, στο λυρισμό, στη σιέψη, στις ψυχής τα πάθη, και στη δόξα των Ελλήνων.»

Οι στίχοι αυτοί κλείνουν αυτόν τον παιάνα του Κωστή Παλαμά και η δική μας φαντασία συγκρατεί μια σιέψη και εικόνα, τα τείχη της πόλης δεν τα συγκρατούν το έδαφος και η βαρύτητα, μα κάτι νήματα αόρατα που στέκουν απ' τον ουρανό και προστίθεται κι ένα ακόμη απ' αυτά κάθε φορά που οι άνθρωποι πορεύονται με πνεύμα και ψυχή στη γη...

Το ποίημα...

Μπαίρον

(1824–1924)

Εκατό χρόνια πέρασαν. Δεν πέρασες. Μιλεί για σε η κλαγγή του χρυσαϊτού
κι η αναπνοή των κρίνων. Στων Πιερίδων τους ναούς και θρόνοι και βωμοί
για σένα, και στη μνήμη των Ελλήνων.

5 Όπου έκλεισες τα μάτια σου, στη θύμησή μου ακόμα ξένων ανθρώπων
ερχομούς και λατρεμούς κρατώ στην πέτρα που σ' ανάπαψε, στο που πάτησες
χώμα· η πέτρα ήταν προσκύνημα· το χώμα φυλαχτό.

Και πρόφτασα και το φτωχό βαρκάρι σου που, ω Λάρα,

10 στη βάρκα του, όταν ο μαϊστρος μ' ένα του φιλί στη ρηχοθάλασσα έσπερνε
μια σιγαλή λαχτάρα, Λάρα, θα σου ξαστέρωνε τη σκέψη τη θολή.

Για σε άκουαν και σε συλλογή πέφταν οι νέοι, κι οι γέροι το πρόσωπο είχανε,
για σε μιλώντας, χαρωπό.

15 Και δέσποινας διαβατικής φίλησα εκεί το χέρι, της Αθηναίας νεράιδας
σου· — Ζωή μου, σας αγαπώ!

Γυναίκα εγώ την έβλεπα, κι εκείνη ήταν η Μούσα! Μιας χάρης την
παράστεκε κρυφής φεγγοβολιά, και να μαντέψω, αμάθευτο παιδάκι, δε
μπορούσα

20 ποιά η δόξα γύρω που έλαμπε στα ολάσπρα της μαλλιά.

Γερμένη ακόμα η χώρα από το μόλυσμα του Αράπη με τ' όνομά σου
υφώνοταν, Μαγιάπριλου χαρά, σα να ξαναζωντάνευε και ξωτικά μια αγάπη
του κάστρου τα χαλάσματα, της λίμνης τα νερά.

25 Όταν του ηλιοβασιλεμού χυτή πλατιά η πορφύρα στη λιμνοθάλασσα,
πλατιά την κάνει ζωγραφιά, η ζωγραφιά βαστάει σαν κάτι από δική σου κλήρα
κι απ' την αιματοστάλαχτη του στίχου σου ομορφιά.

Και τ' όνομά σου το φορεί κορόνα του ο καιρός σου.

30 Για σε κι ο Αισχύλος Βρετανός τον έπαινο λαμπρό τονίζει· Δύση,
Ανατολή, κάθε χορδή ψαλμός σου. Στ' αχνάρια σου των ποιητών πώς
σέρνεις το χορό!

Από το γάμο που έδεσε με την αρχαία Ελένη το γόη το μεσαιωνικό του νέου

καιρού ο Σοφός

35 γεννήθηκες, κι η εικόνα σου βαλμένη αὐλωμένη πνέει στις ιδέες το φως.

Και νά κι εκείνοι που λουστό το κάνουν το κοντύλι το κριτικό για να σε ρίξουν,
είδωλο στητό σα ριζωτό στο βάθρο σου, κι οι Αρίσταρχοι, κι οι Ζώϊλοι,

40 κι η κακή γλώσσα, και ο κριτής και ο νους, και το ερπετό,

Δαυλό σε λεν, καίεσαι, καπνός, και σε σκορπάει τ' αέρι, στιγμής μετέωρο,
ξάφνισμα μιας ορασιάς γοργής... Όχι! Είσ' εσύ στα μάτια μας και της
νυχτός το αστέρι και τ' άστρο της αυγής.

45 Ο δεκαπεντασύλλαβος ρυθμός που είν' εδώ πέρα και βήμα ηρώων και της
λατρείας το χάιδεμα, ουρανός για σε ας γενεί του τραγουδιού! Γλυκύτερος,
Πατέρα, δεν είναι από το φέγγος σου για μας ο αυγερινός.

Σ' εσέ του Αρχίλοχου η χολή και της Σαπφώς η φλόγα,

50 της βιβλικής σου χώρας ο οίστρος ο σαιζπηρικός, άμοιαστης Μούσας
βύζαζες τρικυμισμένης ρώγα, στη γη μας ήρθες θεόσταλτος Τυρταίος
ρομαντικός.

Πώς αλαλάζει το άσμα σου το κύνκειο και πώς κλαίει, και νεκρολούλουδο
και δάφνη φουντωτή μαζί.

55 Κι αν έπαψε τον έρωτα σ' άλλες καρδιές να εμπνέει, πώς με τον έρωτα η
καρδιά σου όλο ποθεί να ζει!

Δαρτέ Μανφρέδε απ' τον καημό της μυστικής σου Ασάρτης, Αρόλδε από
της Βενετιάς δεμένε το φιλί, στη χλόη του Μάρτη Λαός ραγιάς, του Λόγου
η βρούση, αντάρτης

60 ξυπνάει και σε καλεί.

Δον Ζουάν, κι οι σαϊτιές σου, Γιαούρ, κι οι αμαρτωλοί σου βόγκοι πολέμου
σάλπιγγα, καριοφιλιού βροντολαλιά! Της νέας Ελλάδας δέξου τον καρδιά στο
Μισολόγγι σκλάβο σου τον ασκλάβωτο της Λύρας Βασιλιά.

65 Όχι, δε σ' έσπρωξε σ' εμάς τυφλή της τύχης ώρα, πελάου που μια

*χύνοντ' εμπρός, μια φεύγουν τα νερά, στα χέρια της κρατώντας σε θεία χάρη
τροπαιοφόρα προς ριζικά απροσδόκητα σου ανοίγει νέα φτερά.*

Δεν ήρθες με του τραγουδιού σου τον ωραίο θυμό·

*70 ήρθες την ίδια σου ζωή στις ιερής θυσίας να φέρεις το βωμό, κι αν
έζησες Διόνυσος, ξεψύχησες Μεσσίας. Εκατό χρόνια πέρασαν. Δεν
πέρασες. Και ζεις με των αιτών το πέταγμα και με των άγριων κρίνων*

*75 την ευωδιά, στο λυρισμό, στη σκέψη, στις ψυχής τα πάθη, και στη δόξα
των Ελλήνων.*

Μαρία Καρατζογιάννη

Φιλολόγος

ΜΑ Δημιουργικής Μορφής

Συνεργάτιδα της Βυρωνικής Εταιρείας Ι.Π Μεσολογγίου

Πηγές

[https://www.greeklanguage.gr/digitalResources/literature/tools/
concordance/browse.html?cnd_id=7&text_id=2045](https://www.greeklanguage.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=7&text_id=2045)